

Finansdepartementet
Finansmarknadsavdelningen,
Bankenheten
Charlotte Jeppson
Malin Malmström

fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande

Promemorian Kontantutredningen (Fi2024/02595)

Fi2024/02595

Svensk Handel, som är handelsföretagens intresseorganisation och företräder 9 000 små, medelstora och stora företag med nära 300 000 medarbetare, får med anledning av remissen anföra följande:

Allmänna synpunkter

Svensk Handel välkomnar regeringens arbete med en kartläggning och översyn av den svenska betalningsmarkanden med fokus på kontanter. Vi har haft möjligheten att medverka som referens under utredningens gång och anser att våra synpunkter har beaktats på ett bra och balanserat sätt.

Kontantutredningen föreslår ett tillägg i lagen om betaltjänster så att livsmedel, apoteksvaror och offentligrättsliga avgifter ska kunna betalas kontant. I betänkandet finns fler förslag som rör bland annat kontanter under höjd beredskap och åtgärder som rör inkludering och digitalt utanförskap.

Kontantanvändandet i samhället har minskat kraftigt under det senaste decenniet vilket medfört att allt färre aktörer är involverade i kontantförsörjningen. Den utvecklingen i sig gör att infrastrukturen blir sårbar och kostnaderna för varje hanterad enhet blir allt dyrare. Därför är det av stor vikt att vi fastställer hur alla aktörer inom kontantkedjan ska förhålla sig till kontanter, vilka krav och skyldigheter som respektive aktör har. Det medför en tydlighet för alla att förhålla sig till samt ökar tryggheten för kontanter framöver.

Särskilda synpunkter

Kontantacceptans

Inom svensk detaljhandeln har konsumenter i allt större utsträckning gått över till att betala digitalt. Det är framför allt under de senaste 15 åren som denna utveckling pågått. Idag står digitala betalningar för 93 - 94% av alla transaktioner inom den fysiska handeln. På omsättningen är procentsatsen betydligt högre då det främst är småköp som görs med kontanter. Kontanter står idag för 6 - 7% av köpen.

Handelns utgångspunkt är alltid - att så länge kunderna vill betala med kontanter kommer handeln erbjuda kontant betalning i största möjliga mån. Strävan efter att tillgodose sina kunder är central för en handlare. Det gäller allt från att tillgodose olika tycken och smak men också för att göra köppplevelsen trevligare, smidigare och enklare. Företagen arbetar kontinuerligt med att förbättra butiks- och kassamiljöer, allt för att öka kundservicen. Därtill kommer olika regleringar som ställer krav på ökad tillgänglighet och inkludering.

Men när kontantköpen blir allt färre och kanske två till tre kunder av hundra väljer att betala med kontanter kommer frågeställningen om man ska fortsätta erbjuda kontant betalning.

Att erbjuda köp med kontanter medför kostnader och en ökad risk för stöld och i värsta fall rån. Att ta ett beslut att upphöra erbjuda köp med kontanter övervägs nog; kommer handlaren tappa kunder, tappa intäkter och kommer det medföra någon "badwill". Detta ska ställas i förhållande till säkerheten för personalen och kunder samt kontinuerligt ökade kostnader. Beroende på butikens målgrupp finns det butiker som aldrig har tagit emot kontanter till de som ser det som en självklarhet att erbjuda kontanter som betalmedel. Utifrån dagens utveckling, handelns inställning och kundernas agerande anser vi att avtalsfrihet bör fortsätta att råda.

I Svensk Handels undersökning Kontanthantering i svensk detaljhandel 2024 tar 88% inom sällanköpshandeln och 97% inom dagligvaruhandeln emot kontanter. Samtliga inom de stora aktörerna inom dagligvaruhandeln och apoteksektorn tar idag emot kontanter.

Utredningens förslag på att dagligvaruhandeln och apotek måste ta emot kontanter framöver är ett rimligt förslag anser vi. Det tydliggör spelreglerna för detaljhandeln samt säkerställer att alla oavsett betalmedel kan köpa livsnödvändiga varor, såväl i vardagen som vid en eventuell kris där digitala betalmedel inte fungerar. Dock vill vi understryka vikten av att kontanthanteringen ska kunna genomföras till rimliga kostnader och flagga för att det på sikt kan bli en ökad risk för dessa handlare. Utifrån ökade risker och att säkerheten ska kunna säkerställas för personal och kunder måste finnas möjligheter till dispens från kravet på kontanthantering för såväl handlare inom dagligvaruhandeln som apotek. Utveckling bör följas upp noggrant för att staten och övriga marknadsaktörer ska kunna vidta åtgärder om kostnader och risker ökar dramatiskt.

Infrastrukturen för kontanter

Drivet den utveckling som skett då allt fler konsumenter väljer att betala digitalt får det omfattande konsekvenser på alla aktörer inom kontantförsörjningen.

Utredningen noterar att den nuvarande lagstiftningen, som var tänkt att säkerställa tillgången till kontanttjänster, istället har lett till att dessa tjänster har minimerats till en mycket grundläggande nivå. Bankerna erbjuder bara de mest nödvändiga tjänsterna för att uppfylla lagens krav, vilket inte tillgodoser samhällets verkliga behov.

Ett tydligt exempel på detta är insättningsautomater för dagskassor. Dessa automater har mycket låga gränser för hur mycket pengar man kan sätta in och de kan inte hantera mynt. Detta gör det svårt för företag att sätta in sina dagskassor på ett smidigt och kostnadseffektivt sätt.

Utredningen ser ett stort behov av att ändra denna situation så att företag kan sätta in sina dagskassor när det behövs. Svensk Handel anser att den bilden stämmer överens med våra medlemmars beskrivning av utmaningar med dagskassor och bör åtgärdas.

Utredningen föreslår också att banker ska vara skyldiga att erbjuda tjänster för växelkassor till företag som tar emot betalningar. Detta är viktigt eftersom många bankkontor har slutat hantera kontanter fysiskt.

Nuvarande lagstiftning tillåter att banker kan förlita sig på tredjepartsaktörer för att erbjuda kontanttjänster till allmänheten utan att ha avtal med dem. Utredningen föreslår att reglerade banker fortsatt ska kunna använda andra aktörer för grundläggande kontanttjänster, men att det ska krävas ett avtal mellan banken och tjänsteutföraren (ombudet).

Förslaget innebär att alla banker som omfattas av regleringen ska ingå dessa avtal själva. Detta stärker ansvaret mellan banken och kunderna som behöver använda tjänsterna. Det är en förändring från dagens situation där en bank inte behöver ta ansvar för en tjänst om någon annan aktör erbjuder den. Svensk Handel välkomnar förslaget och tycker det är bra.

Kontantkedjan är ett system av tjänster som måste fungera tillsammans, inte bara möjligheten för konsumenter att använda sedlar och mynt för betalningar. Utan en fungerande infrastruktur för att hantera växel, möjligheter att lämna dagskassor i serviceboxar eller insättningsmaskiner samt hämtning och lämning av kontanter i butik riskerar hela systemet med kontanter att försvagas radikalt.

Det är viktigt att åtgärder vidtas för att säkerställa att företag kan hantera kontanter på ett smidigt och kostnadseffektivt sätt. Detta kommer att bidra till att upprätthålla ett fungerande system för kontanter som betalmedel i samhället.

Statens roll

När vissa branscher får ett omfattande ansvar för kontanterna och dess hantering ökar riskerna, sårbarheten och kostnaderna. På sikt kommer det bli helt ohållbart för den privata marknaden att själva upprätthålla säkerheten och ta samtliga kostnader.

Svensk Handel anser att om staten ställer krav på marknadsaktörer att utföra samhällsviktiga kontanttjänster som saknar kommersiell bärkraft bör staten också ta ett finansiellt ansvar, precis som man gör för annan samhällsviktig infrastruktur.

Kontanter och höjd beredskap

Utredningen föreslår att Skatteverket ska kunna meddela undantag från skatteförfarandelagen i händelse av störningar i elektroniska betalsystem. Svensk Handel instämmer helt och anser att kriterier och rutiner för alla involverade aktörer behöver fastställas och komma på plats inom kort.

Detta yttrande har beslutats av enhetschefen för Näringspolitik Henrik Ekelund. Föredragande har varit näringspolitiska experten Bengt Nilervall.

SVENSK HANDEL

Henrik Ekelund
Näringspolitisk enhetschef

Bengt Nilervall
Näringspolitisk expert, Betalfrågor